

EN ENGELSK REJSE I SYDGRØNLAND

Af geolog *G. H. Francis*

Er de bedste oplevelser dem, vi længe har planlagt og forberedt, eller dem, der pludseligt falder i vor turban? Jeg ved det ikke; jeg ved blot, at vor sommertur til Grønland var en opløftende og fornøjelig oplevelse. Vi håber alle, at vore landsmænd vil få mere viden om sydvestkysten af Grønland på grund af vort besøg og derigennem føle sig ligeså tiltrukket af denne del af Grønland som af andre mere hyppigt besøgte egne. Der synes at være rige muligheder for studier i marken under samarbejde med vore danske venner i området; og hvis jeg må have lov til at udtrykke en lidet nyttebetonet følelse: Det er en fryd og et privilegium blot at færdes mellem disse majestætiske fjorde og bjerge.

Geoffrey Sutton fik ideen til grønlandsturen tidligt i 1957. Han leder en skole, der opøver unge mennesker i friluftsliv, og blev opmærksom på egnens muligheder gennem nogle fotografier og skitser, som den britiske ekspedition til Sukkertoppen i 1956 havde taget, da de sejlede langs kysten ved Kap Farvel.

Han udvalgte flere bjergbestigere og videnskabsmænd, der skulle med på ekspeditionen; det tog adskillige måneder, før staben var endeligt sammensat af kvalificerede folk, der havde tid og lyst til at deltage. Sutton påtog sig selv at lede og organisere ekspeditionen, dr. Thomas Fletcher, apoteker på ferie fra Tanganyika, tog sig af det medicinske udstyr, den botaniske indsamling og en del af provianteringen. Harold Radage fra Nottinghamshire sluttede sig til os som fotograf, han havde både film-, box- og „spionkameraer“ i flittig brug.

Da man senere havde udvalgt Tasermiut-fjorden i Kap Farvel-distriktet som ekspeditionens mål, og tilladelse var opnået fra Danmark, fik dr. Alexander Melderis (botaniker) og jeg (geolog) orlov fra vor arbejdsplads, The British Museum of Natural History, for at slutte os til ekspeditionen. Dr. Melderis var interesseret i planternes økologi i elvmundinger både ved ferskvandssøerne og ved de salte fjorde. Jeg håbede at kunne samle et omfattende udvalg af sten til belysning af den allerede klassiske beskrivelse af geologien ved disse kyster, som C. E. Weg-

De mange granittinder i bjergene, der omgiver Taserssuak-søen, fik ekspeditionens deltagere til at tænke på ukendte månelandskaber.

mann har forfattet (Medd. om Grønl. 1938). Desuden håbede dr. Melderis og jeg at få lejlighed til at indsamle prøver af særlig interesse for vore egne videnskabelige områder fra Igaliko-Julianehåb-distriktet ikke langt fra Kap Farvel.

Det viste sig at være temmelig vanskeligt at få køjeplads på „Disko“, og først fire dage før afrejsen fik vi endelig besked fra Danmark, at der var skibsløjlighed.

Jeg vil drage et glemselens slør over disse fire dages hektiske travlhed og blot fortælle, at da „Disko“ gik fra kaj og stod ud i Øresund, var fire af ekspeditionens medlemmer på dækket for at vinke farvel til danske venner i land. Dr. Melderis var i den elvte time blevet forhindret i at deltage, da både hans kone og datter var blevet syge. Vi følte alle med ham i hans bekymring for familien (der senere er kommet godt over det) og i hans skuffelse over ikke at kunne vende tilbage til Grønland og der fortsætte det arbejde, han havde begyndt i 1955.

Sejladsen over Atlanterhavet var en af de roligste, mandskabet kunne mindes. Vi nåede frem søndag den 21. juli i strålende vejr. Da vi tidligt om morgenen kom op på dækket, var vi ud for Nanortalik og listede over drivisens glitrende flade. Hist og her hævede store isbjerge formanende fingre som en advarsel mod vor landgang i et bistert land, hvor man kan komme til at betale dyrt for et øjebliks ubetænksomhed.

Fotografiapparater kikkede, og filmkameraer summede, da vi og vore medpassagerer trængtes på øverste dæk for at tage billeder og metervis af film. Tidligt på eftermiddagen omsluttede landet os i en fjeldkranset fjord. Vi så først en høj radiomast, og dér, skjult i en bugt, lå den farverige og blomstrende koloni Julianehåb. Vi blev halvandet døgn i byen, og vi havde megen glæde af vore ture i land. Vi prøvede, så godt det lod sig gøre, at få fært af de materielle forhold, den kultur og brede humoristiske sans, der udgør grønlanderens liv.

Så sejlede vi i den elegante skonnert „Søkongen“ mod Nanortalik, og det var med største interesse, vi hørte om bådens tilknytning til den store Knud Rasmussen. Dagsrejsen mellem skærene ved Sardloq og Sydprøven inden for øen Sermer-sok var betagende. Landets skiftende former berettede alle vegne om isens bevægelser i fortiden og mindede om vore egne fjordlandskaber, omend i mindre format, ved Skotlands nordvestkyst. Små hvaler, blæksprutter og de desværre ret sjældne søfugle tiltrak sig fra tid til anden opmærksomheden. En kold vind blæste, og vi tyede mere og mere ind i varmen i det forreste dækshus. Men selv dér blev for koldt, da vi gled forbi Sermersoks østkyst, hvor den geologiske struktur står smukt frem i de smalle granitdale. Også i den anden retning blev vi meget grebne ved synet af det yndefulde bjerg Naparsorsuak, der som et scepter knejser over en udløber af Sermilik Sydfjord.

I Nanortalik var solen allerede ved at gå ned bag et ildrødt tæppe af tottede skyer, da „Søkongen“ lagde til ved molen. Vi blev gæstfrit budt velkommen af hr. Piester fra ministeriet, og det blev ordnet således, at vi kunne overnatte ombord på „Søkongen“. Efter et kort ophold i land forlod vi næste morgen den solfyldte havn med motorbåden „Per“, der velvilligst var stillet til rådighed for at føre os til rejsens endemål i Tasermiut-fjorden.

To af ekspeditionsdeltagerne under opstigningen til rejsens første bjergtinde.

Fjordens snævre indsejling var for os som porten ind i eventyrets land, dette var altså det sted, vi havde valgt at granske bjergene og drive videnskabelig forskning. Den geologiske opbygning var meget tydelig på de nøgne fjordvægge. De gav mig en sær fornemmelse af det ukendte, for skønt Wegmann har foretaget meget omfattende rejser i denne egn, var han aldrig nået ind i bunden af Tasermiutfjorden. Langt forude kunne vi glimtvis se enorme granitspir på fjordens sydøstlige bred omkranset af mindre tinder og snemarker. I fjordens inderste, fjerne hjørne skød en 1.500 m høj bræ ud fra indlandsisen bagved.

„Per“ lagde til ved morænesletterne ved Kûgssuak, hvor en dejlig flod leder vandet fra den store sø Taserssuak i ca. 400 meters højde ud i Tasermiutfjordens salte vand. Hjulpet af besætningen fik vi vore tunge kasser i land og slog lejr på flodens højre bred tæt ved munden. Vi blev omgående overfaldet af sorte fluer. Hjemme i England havde vi ikke taget dette problem særlig tungt. Myggen *culicoides* plager os i Skotland, men det er til at udholde, når man bruger dimethyl phthalat salve. Da vi prøvede at afparere Kûgssuaks sorte fluer med denne salve,

gjorde den så lidt indtryk på dem, at vi nærmest måtte tro, at de tog salven som ketchup til deres engelske steg! I fortvivlelse pakkede Radage et par silkestrømper ud, som han havde købt i København til sin kone, og vi lavede i en fart masker af dem, mens vi henåndede en takkebøn til fru Radage for hendes ufrivillige offer!

Dagene gik hurtigt og behageligt i Kûgssuak. Vejret var strålende, og der var ingen nattefrost. Vi havde lejet en lille båd i Nanortalik, og vor første handling var at slæbe den op ad floden til Taserssuak-søen. Det tog os godt et døgn at nå frem til søens øverste bred og Qíngua-dalen på den anden side. Vi var fire mand og et telt, og henunder aften slog vi lejr, spiste og sov hele natten, til vi tidligt næste morgen begav os på vej længere op i dalen. Vejret var stadig godt, men terrænet var vanskeligt. El og birk er her ligeså høje som andre steder i Grønland, deres stammer er ikke lige og ranke, men en filtret måtte af grene. Det gik kun langsomt frem, og vort spor var snoet som en slanges. Mellem tykningerne lå sumpede moser, der heller ikke var lette at forcere. Vi samlede så meget materiale som vi kunne, beundrede og fotograferede de imponerende granitvægge, der rager mere end 2.000 m op over dalen. Så vendte vi tilbage til lejren. Om aftenen pakkede vi sammen og roede tilbage til Kûgssuak. Skønt interessen for Qíngua-dalen var stor, La Vallée Mystérieuse, som franskmændene har kaldt den, blev vi enige om at sætte ind på andre områder. Vi følte, at Qíngua ville kræve for meget af vort begrænsede antal, udstyr og tid. I det frie land omkring søen og længere oppe i Tasermiut-fjorden kunne vi lettere komme omkring, betragte og indsamle flere ting i det givne tidsrum.

Vor næste udflugt fandt sted den 28.-29. juli, turen gik tværs over søen til den mægtige bjergtop, der ligger lige over for Kûgssuak-floden. Her tog Fletcher prøver af breddens flora, og jeg undersøgte det interessante grænseområde mellem rapakivi-granit og egnens skiferlag. Vi sov under åben himmel på bjergskråningen ca. 500 m over søen. Næste morgen startede vi kl. 3 og nåede snart op på et bredt plateau under toppen. Da solens stråler ramte bjergene, forlod vi sneen, og ved de lavere klipper bandt vi os sammen med reb. Sutton og Radage var i det første reb, Fletcher og jeg i det andet. Bjergets nedre skråninger var som helhed faste, de var sammensat af en interessant skiferart, i hvilken den mørke glimmer (biotit) sad i stjerneform. Granit-årer indeholdt lignende former. I løbet af kort tid kom vi ud af bjergets kolde nordskygge til den solbeskinnede øvre kam. Mod syd så vi ned på en bred gletscher og videre ud over en skov af udforskede granitspir, der stod med fødderne indhyllet i glitrende tæpper af sne og fastlandsis. Mod nord lå søen under os, og bag den kunne vi kigge ind i et mærkeligt månelandskab med stejle granittinder mellem Qíngua-dalen og Tasermiut-fjorden. Vi besluttede at tage dem nærmere i øjesyn så snart som muligt.

Det første bjerg, ekspeditionen besteg, lå ved Kûgssuak. Det gav en bestigning af regulær alpekarakter.

Fra dette sted førte den smalle bjergkam os ikke uden vanskeligheder videre til et sted godt 50 m under toppen. Heroppe i højderne var vi igen kommet til rapakivi-granit. Den var yderst skør - på sine steder så blød som ost. Klokken var allerede 13, og mellem os og toppen lå endnu en dyb kløft i bjergkammen. Vi blev enige om at vende om. På det højeste punkt samlede Fletcher mos og de få blomstrende planter, som voksede der; det var markmos, *Silene acaulis*. Så vidt vi vidste, var der aldrig i Sydgrønland indsamlet mos i mere end 700 meters højde, så Fletchers mosprøver, der var indsamlet på 1.500 m, bragte studiemateriale fra en hidtil ukendt plantezone. Jeg selv tog et par nye prøver på rapakivi'en i dette område, og vi bestemte vor højde med aneroidbarometer til 1.340 m.

Nedturen var lang og indviklet. Vi var meget forsigtige, for det er netop ved afslutningen af en lang dag i bjergene, at træthed og uopmærksomhed kan være

skyld i et farligt fejltrin. Klokken 19 var vi tilbage på plateauet, bandt rebene op og følte en dyb tilfredshed med vor første bestigning af en bjergtinde af regulær alpekarakter. Ved 23-tiden var vi hjemme i lejren ved bjergets fod, og få minutter efter var vi tabt for omverdenen i vore varme dun-soveposer.

De følgende dage havde vi travlt med at undersøge de lavereliggende områder rundt om lejrpladsen. Fletcher tog prøver af floraen ved elvmundingerne ved fjorden og søbredderne, Radage filmede og fotograferede omgivelserne, plantevæksten, fuglene og de synlige klippelag. Mit eget arbejde bestod i at studere geologien og skaffe en samling, så omfattende som muligt, af de stedlige klippearter. Sutton passede lejren og gjorde et stort arbejde med vor jolle, som var blevet noget beskadiget under en nattestorm. Radage og jeg fik fiskestængerne frem og fiskede med både blink og flue efter smålaks i floden. Vi fangede nok til at holde spisekammeret fuldt, men vi blev aldrig så dygtige som grønlanderne, der, hver gang de kom til Kûgssuak, tog meget større og langt flere fisk end vi, og det med de simpleste håndliner. Den 3. august klatrede Fletcher og jeg op til 900 m på den vestlige kam af Nudtluar Kûgssuak, en gruppe klipper, der fornemt rejser sig lige bag lejrpladsen. Såvel stensamlingen som samlingen af mosarter og blomster blev beriget ved denne tur.

Vor sidste ekspedition fra Kûgssuak førte os ind i det indre af det kompakte klippeland mellem Tasermiut-fjorden og Qîngua-dalen, månelandskabet som vi havde set over på fra den anden side af søen. Om morgenen den 4. august forlod vi baselejren, og med tunge rygsække sled vi os op langs fjordens sydlige bred. Terrænet var ikke vanskeligt, vejen gik over klipper, strand, moræne og dværgbirk, men det tog os syv timer at nå frem til foden af den dal, som vi efter et luftfoto havde udpeget som den bedste indgang til bjergene. Her slog vi lejr i det fri, ca. 50 m over havet og lige overfor den mægtige bjergtinde Naparsorssuak. Om natten kunne vi nyde det prægtigste nordlys. Klokken 3.30 var vi på vej op gennem en moræneplettet dal, mod øst afgrænset af en af de stejleste klippevægge, vi nogensinde havde set - en glat, svimlende granitblok, 500 m høj og så brat, at den syntes at hænge ud over dalen. For enden af dalen fandtes et tydeligt gletschertrin (en hængende dal), der afslørede interessante geologiske dannelser - smeltevandsflodernes (Ketilides) gamle aflejringer af sand og småsten på bunden sås klart, og lige på tværs af dem skød den „nyere“ rapakivi-granit sig frem. Ovenfor gletschertrinet kom vi ud på en åben bræ. Her tog vi pigsko og rebet på og forlod den skyggefulde dal for at stige op i det juvelstrålende, skarpe morgenlys over sneklædte bjerge. I begyndelsen var det lidt svært med sikkerhed at identificere vort mål. Vi havde kun et luftfoto at støtte os til, og det var taget fra en helt anden vinkel.

Bjerger af ældre granit, hvis sider viser bånd af mørkere granitblandinger.

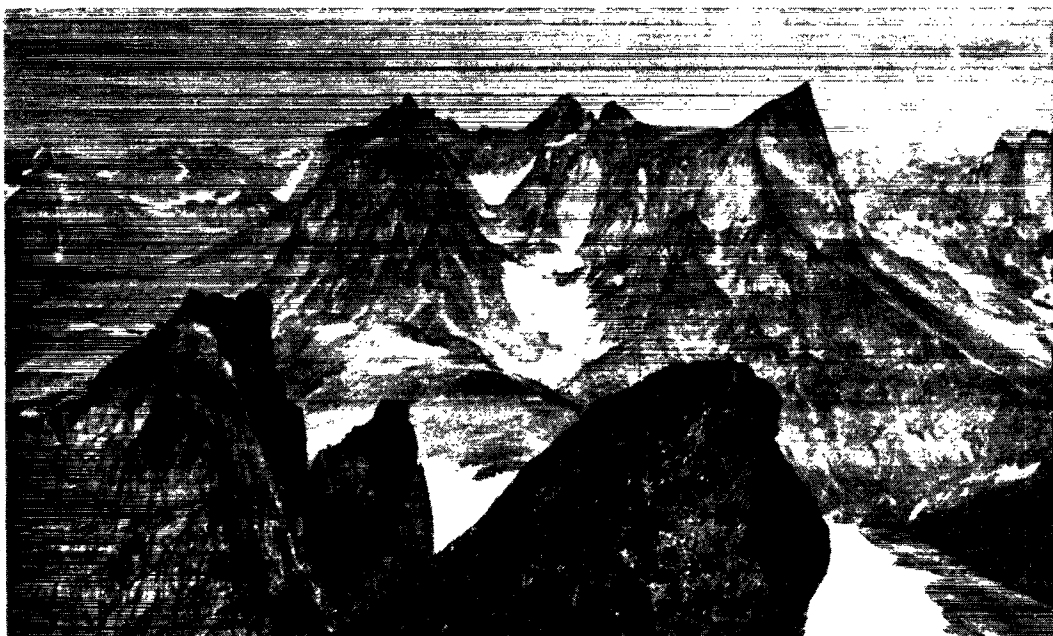
Men snart fandt vi det, og inden længe gav vi os i lag med bergschrunden (klippespalten) og en stejl ismur bagved den. Den førte videre til en bjergkam, der skilte den gletscherdal, som vi havde krydset, fra en dal, der gik ned til Taserssuak-søen. Her kunne vi bekræfte vor mistanke om, at denne dal, der frembød en genvej fra baselejren via søen, i sin øverste ende var farlig på grund af usikre isskrænter. Resten af klatreturen på klippekammen var afvekslende og svær, klippen var som regel fast, men hele vejen dækket af løst, sort lav og stadig kraftigt stigende. For hvert skridt vi tog, var vi i tvivl om, hvor vi næste gang kunne få fodfæste, men vi havde hele tiden held til at finde en sprække i bjergets forsvarsværker og nåede det højeste punkt (1.500 m) klokken 12.15. Målt med alpestandard regnede vi vor rute af 5. sværhedsgrad (ud af 6). Vi holdt en times hvil på toppen, hvor vi spiste, efterlod en hilsen i en dåse og fotograferede det storslåede panorama: tinde, bræ, dal, sø, fjord og ø lå under og udenom os. Jeg samlede også „ældre“ granit mage til den, der var synlig 1.500 m lavere ved Taserssuak-søen og ved Qíngua-dalens munding, og Fletcher fandt endvidere flere interessante mosarter. Mod nordøst kunne vi endelig tydeligt se de stejle tinder, som allerede havde fanget vor opmærksomhed. De, der var nærmest ved floden,

var af rapakivi-granit, og ligesom den kolos vi havde set om morgenen udhugget i et par enorme blokke, som om skaberen var blevet træt af at mejsle et bjergs fine enkeltheder ud i et så uvilligt materiale. Længere mod højre ved Qínguadalen var bjergene af ældre granit i sukkertopfacon. På deres sider kunne man endnu spore rester af gammel skifer delvis omdannet af granitten. Disse er nogle af de højeste tinder i Sydgrønland, de går op til 2.130 m over havet.

På nedturen var Harold Radage så uheldig at skubbe til en kampesten, der beskadigede hans ene hånd og faldt tungt ned på hans støvle. Vi forbandt hånden og fortsatte uden flere uheld ned ad bjerget, gletscheren og dalen. Den lille lejrplads nåede vi først kl. 23. Vi rastede kun for at spise en smule og tage vore soveposer, så fortsatte vi tre timer til tilbage langs fjorden. Her sank vi udmattet om i soveposerne efter 20 hårde, men kolossalt interessante og ofte spændende timer. Denne bivuak varede $3\frac{1}{2}$ time, og vi vågnede taknemmelige over vor anden regnfri nat under åben himmel - der endda havde set truende ud aftenen før. På hele turen havde jeg jævnlige samlet sten, og mine gode venner delte ædelmodigt den tunge last med mig, dog ikke uden at drage uvenlige sammenligninger mellem geologisk og botanisk indsamling! Rygsækkene med sten, klatre- og lejrudstyr var nu lige akkurat, hvad vi kunne klare, og Radage fik mere ondt i sin fod. Vi nåede baselejren kl. 8.30 efter $5\frac{1}{2}$ times gang, og $45\frac{1}{2}$ time efter at vi havde forladt den.

Samme dags eftermiddag kl. 15 var vor lejr taget ned og pakket sammen og stablet op på fjordbredden. I det samme ankom motorbåden „Gerda“, ført af den hyggelige skipper Ingvad Jørgensen, præcis som vi tidligere havde aftalt. Nu var vejret omsider slået om, og det var i kold småregn, at vi tog afsked med basen for at gå ind til to fortryllede og forjagede uger. Vi ankom fire timer senere til Nanortalik; her slog vi lejr på den nærmeste åbne plads ved molen. Det viste sig senere at være legeplads for stedets børn, der fik megen moro af vor tilstedeværelse. Radages fod var nu meget smertefuld, og han kunne prise sig lykkelig over at blive undersøgt af dr. Ph. Ronnenberg, der på røntgenbilledet så, at det tredie mellemfodsben var brækket. Dr. Ronnenberg lagde hurtigt og med stor dygtighed foden i gips. Vi modtog megen venlighed og gæstfrihed i Nanortalik og mindes med særlig glæde dr. Ronnenberg og frue, hr. og fru Jensen og hr. Piester.

To dage senere var vi på vej igen med „Gerda“ og den muntre skipper til østkysten af øen Sermersok. Her slog vi lejr mellem havet og en morænebræmme sø. De næste fire dage gik med at botanisere og studere øens geologiske struktur. Kisterne fulde af sten var tunge at flytte rundt på nu. Den 13. august klatrede Fletcher og jeg op gennem en snæver snerende tæt ved søen til en lille gletscher-

*Bjerg af ny granit, rapaki-vi-granit, sandsynligvis det der kaldes Suikarsuak.
Det ligger i Nærheden af Tasermiutfjorden.*

slette højt over den U-formede dal. For enden af bræen hævede sig en smuk obeliskagtig tinde, som vi besluttede at bestige. Det var allerede sent på dagen, men vi nåede målet og toppen kl. 18, løb om kap med mørket ned i dalen og videre derfra en tur i blinde snublende over store kampesten, til vi nåede lejren kl. 22. Bjergtoppen var ca. 1280 m over havet og som de andre tinder af granit. Set fra Nanortalik er det bjergtoppen længst til højre, den mest spidse af Sermersoks høje spir.

Efter de fire dage på Sermersok vendte vi med „Gerda“ tilbage til Nanortalik, hvorfra vi med samme båd besøgte (og indsamlede på) adskillige øer og halvøer; Amitsoq, Tugtusuasuk, Unartoq (med dens interessante varme kilde Igpik), Sydprøven og tilbage til selve Julianehåb. Her måtte Geoffrey Sutton forlade os og rejse hjem på „Sigrid S“, og Harold Radage blev efter lægernes kloge råd i Julianehåb, til hans knogle var vokset sammen. Ekspeditionen, der nu kun bestod af to, Fletcher og mig, tog en seksdagestur til det inderste af Kangerdluarsukfjorden, hvor vi undersøgte og indsamlede de sjældne sten og mineraler, som findes der, og også flodmundingens flora. Området var yderst interessant, og vi havde

nok at gøre, men vejret var nu meget slet, og vi var glade, da vi kunne vende tilbage til Julianehåbs komfortable tilværelse. Her afventede vi „Disko“s ankomst den 1. september. Harold Radage var glad for at se os igen, han havde åbenbart været flittig med kamera og filmapparat for at indfange egnens farvestrålende liv. Såvel under hans ensomhed som efter at Fletcher og jeg var vendt tilbage, modtog vor lille gruppe den største gæstfrihed, hjælp og venlighed i Julianehåb.

Tilsammen kan vi fire ekspeditionsmedlemmer prale af at være på hat med alle beboede kontinenter, og blandt dem sætter vi Grønlands samfund højest i gæstfrihed. Vi sender vor varmeste tak og ser med glæde hen til den dag, vi kan komme igen.